

Εισαγωγή

Βασιλική Κ. Τυροβολά

«...Έτι δε τα μεν άλλα θατέρον των εν τω ανθρώπων έργα εστίν, τα μεν ψυχής, τα δε σώματος εν δε τη ορχήσει αμφότερα συμμεμέικται και γαρ διανοίας επίδειξιν τα γινόμενα έχει και σωματικής ασκήσεως ενέργειαν, το δε μεγίστου η σοφία των δρωμένων και το μηδέν έξω λόγου...»

Λουκιανός, Περί Ορχήσεως, 70

Είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι ο εικοστός αιώνας υπήρξε η εποχή της μεγαλύτερης ανάπτυξης της επιστήμης και της τεχνολογίας. Δύο από τα εντυπωσιακότερα επιστημονικά και τεχνολογικά επιτεύγματά του, η διευκρίνιση των μυστικών της λειτουργίας του εγκεφάλου και η ανακάλυψη του ηλεκτρονικού υπολογιστή, έθεσαν σε νέες βάσεις το μεγάλο πρόβλημα της σχέσης του νοητικού με το φυσικό, τα οποία απασχόλησαν την επιστήμη και τη φιλοσοφία από την αρχαία εποχή μέχρι σήμερα, με σταθμό-ορόσημο την εποχή και τη φιλοσοφία του Καρτέσιου.

Έτσι, η σημερινή εποχή χαρακτηρίζεται από ένα κλίμα γνωσιολογικού επεκτατισμού των φυσικών επιστημών, το οποίο διευκολύνει την ασύνειδη πολλές φορές ταύτιση της αλήθειας με την επιστημονική αλήθεια και ιδιαίτερα με την αλήθεια των φυσικών επιστημών. Παρά ταύτα, πριν από την εμφάνιση της επιστήμης υπήρχε η γνώση που προέκυπτε μέσα από την πράξη και την εμπειρία και πριν από την περίπλοκη και επιστημονική τεχνική υπήρχαν απλά οι τέχνες. Η προκύπτουσα γνώση από την πράξη και την εμπειρία συνυφάνθηκε με την παρατήρηση των φυσικών και κοινωνικών φαινομένων, συνδέθηκε με όψεις της προσπάθειας ανακάλυψης των αιτίων των πραγμάτων μέσω της μαγείας, προσδιόρισε την ύπαρξη και ταυτότητά τους και αποτέλεσε τη βάση της επιβίωσης των μη αναπτυγμένων κοινωνιών. Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι οι πρώτες μορφές τέχνης συνδέθηκαν με την εμπειρική γνώση μέσω της παρατήρησης, εξελικτικά οι τέχνες απαιτήσαν μία βαθύτερη, πιο ακριβή γνώση των ιδιοτήτων και αιτιολόγηση των πραγμάτων και μία υψηλότερη άσκηση των σωματικών και διανοητικών λειτουργιών (Μπιτσάκης, 1998), η οποία μπόρεσε να παραχθεί μόνο με την ανάπτυξη της επιστήμης (Bernal, 1982; Μπιτσάκης, 1986). Είναι γεγονός, ότι οι τέχνες προήλθαν από την προσπάθεια ανακάλυψης των αιτίων των πραγμάτων μέσω της μαγείας. Κατά αντίστοιχο τρόπο και ο χορός -ίσως σε μεγαλύτερο βαθμό σε σχέση με τις άλλες μορφές τέχνης- ως ουσιαστικό συστατικό της μαγικής πράξης, προήλθε από την πολυδιάστατη λειτουργία του ως ενδιάμεσος παράγοντας που συντελούσε στην ανεύρεση της αιτιότητας ή της ανατροπής και παραβίασης των ποικίλων φυσικών και κοινωνικών φαινομένων. Και όπως οι τέχνες εκπορεύτηκαν από το μύθο αλλά απαιτήσαν, εξελικτικά, για την αιτιολόγησή τους ακριβέστερη γνώση των ιδιοτήτων των αντικειμένων και υψηλότερη ανάπτυξη των διανοητικών λειτουργιών, έτσι και ο χορός αναδύθηκε από τις μυθικές αντιλήψεις και την κοινωνική

πρακτική, διαμορφώνοντας αρχικά εννοιολογικούς πυρήνες και εξελικτικά ένα δομημένο γνωστικό σύστημα.

Στη βάση αυτή, ο χορός, αποτέλεσε επί χιλιετίες καθαρά εμπειρική γνώση που προέκυψε όχι απλά από τη θέαση αλλά και από την πρακτική σχέση του ανθρώπου με τον κόσμο και αναζήτησε την ίδια την αιτιολόγηση και συστηματική ερμηνεία του, αναλογικά με τα άλλα είδη τέχνης, στις πολύ πρόσφατες προβληματικές του, κυρίως μέσα από το πλέγμα των κοινωνικών και των φυσικών επιστημών, καθώς και των ανθρωπιστικών σπουδών. Πριν φθάσει όμως ο χορός να αποκτήσει το δικό του θεωρητικό υπόβαθρο ή να αποτελέσει ειδικό αντικείμενο του επιστητού και να διεκδικήσει δυναμικά την "επί ίσοις όροις" παρουσία και αποδοχή του από το χώρο των επιστημών του ανθρώπου και της τέχνης, διήνυσε μία μακρά πορεία προ-επιστημονικής ή πρωτο-επιστημονικής αναζήτησης της γνώσης, περνώντας από ποικίλα στάδια εννοιολογήσεων και αντίστοιχων προ-επιστημονικών προτάσεων. Επομένως, σε αυτό το σημείο, τίθενται ορισμένα ερωτήματα που συνάδουν με το γενικότερο πλαίσιο ερωτημάτων που αφορούν στην ανάπτυξη του χορού ως επιστημονικού κλάδου και στη διαμόρφωση του επιστημονικού του υπόβαθρου και που συνοπτικά αναφέρονται στα παρακάτω:

α) πώς ο χορός έφτασε να αποτελεί ιδιαίτερο αντικείμενο μελέτης και επιστημονικό κλάδο

β) πώς διαμορφώθηκε το επιστημονικό υπόβαθρο του συγκεκριμένου γνωστικού αντικειμένου

γ) ποια ήταν η εσωτερική δυναμική του

δ) ποιος ο ρόλος των κοινωνικών και ιδεολογικών όρων για την ανάπτυξη και ποιος ο αντίστοιχος ρόλος τους για τη μετεξέλιξή του

ε) με ποιο τρόπο οι εξωτερικοί παράγοντες επηρέασαν τη δυναμική της επιστημονικής γνώσης για το χορό

στ) ποια η ονοματική και ονοματολογία της επιστήμης του χορού

ζ) ποια η χρηστική σημασία, από άποψη περιεχομένου και στόχων της ονομασίας της

η) ποιο το θεωρητικό υπόβαθρο για την επιστημολογική θεμελίωση του χορού

Πολλά από τα ερωτήματα αυτά έχουν ιδεολογικό χαρακτήρα και συνδέονται με τις γενικότερες θέσεις που συγκρούονται στην εποχή μας. Ωστόσο, η ανάπτυξη ενός επιστημονικού κλάδου δεν προσδιορίζεται μόνο από την ιδεολογία. Προσδιορίζεται και από το αντικείμενό της αλλά και από άλλους όρους, οι οποίοι διαμορφώνουν το σύνολο των εξαρτήσεών της από όπου προκύπτει η θέση της μέσα στο συνολικό οικοδόμημα των επιστημών.

Κάθε επιστήμη ή επιστημονικός κλάδος έχει την προϊστορία του. Πρόκειται για μία περίοδο κατά την οποία συγκεντρώνεται και ταξινομείται υλικό, αποκαλύπτονται επί μέρους σχέσεις, διαμορφώνονται εννοιολογικοί πυρήνες και διατυπώνονται αφηρημένοι γενικοί φορμαλισμοί. Ωστόσο, η συγκρότηση ενός επιστημονικού κλάδου, ως δομημένη συνεκτική ενότητα, ως σαφές γνωστικό σύστημα, απέχει πολύ ακόμα από τον ολοκληρωμένο σχηματισμό του. Η μετάβαση από την προϊστορία ενός επιστημονικού κλάδου στο σχηματισμό του δεν είναι το ίδιο σε κάθε περίπτωση. Για το λόγο αυτό,

πέρα από τα γενικά χαρακτηριστικά, ο σχηματισμός πρέπει να εξετάζεται συγκεκριμένα με βάση δύο θεμελιώδεις έννοιες (πρβλ. Μπιτσάκης, 1998):

- α) τη χρονική διαδικασία και
- β) την ποιοτική μεταλλαγή.

Αυτό συνεπάγεται ότι ο σχηματισμός του δεν είναι δυνατόν να ειπωθεί ανεξάρτητα από τους τεχνολογικούς, τους πολιτικούς και τους ιδεολογικούς όρους, δηλαδή ανεξάρτητα από την ιστορία. Γιατί η ανάπτυξη ενός επιστημονικού κλάδου είναι μετακινούμενη γνώση, ένα συνεχές γίνεσθαι με τις αντιφάσεις του, όπου το υποκειμενικό με το αντικειμενικό, τα γνωστικά κίνητρα, το παρόν και το βάρος του σύγχρονου γίνεσθαι, της ζώσας ιστορίας, το καινούργιο και το προϋπάρχον υλικό από το οποίο αναδύεται, βρίσκονται σε διαλεκτικές σχέσεις. Ο οποιοσδήποτε επιστημονικός κλάδος δεν γεννιέται πάνοπλος όπως η Αθηνά από το κεφάλι του Δία! Τίποτα δεν γεννιέται από το τίποτα!... Και το νέο, όσο επαναστατικό και καινοτόμο να είναι, προκύπτει από το ήδη υπάρχον, ως η θεωρητική του έκφραση, αλλά, ταυτόχρονα, και ως η άρνηση της προηγούμενης προεπιστημονικής, επιστημονικής ή ιδεολογικής θεωρίας, δηλαδή ως μια νέα ερμηνεία της φυσικής ή κοινωνικής πραγματικότητας. Αυτό σημαίνει πως οι ιδέες δεν γεννούν χωρίς τα ανάλογα ερεθίσματα καινούργιες επιστημονικές ιδέες, αλλά ούτε και οι καλλιτεχνικές μορφές γεννούν καινούργιες καλλιτεχνικές μορφές. Αντίθετα, οι μεταβολές των συνθηκών της ζωής των ανθρώπων και οι ανθρώπινες σκέψεις και πράξεις προκαλούν μεταβολές στις φιλοσοφικές αντιλήψεις, στην πορεία ανάπτυξης της επιστήμης και των επιστημονικών κλάδων καθώς και στις καλλιτεχνικές αναπαραστάσεις.

Όπως επισημαίνει η Adshead (1988), ένας νεο-εμφανιζόμενος επιστημονικός κλάδος έρχεται αντιμέτωπος με την πρόκληση να προσδιορίσει τα κύρια ενδιαφερόντά του, να επιδείξει τις δικές του θεωρίες, μεθόδους και τεχνικές ανάλυσης καθώς και να αποσαφηνίσει τον τρόπο με τον οποίο γίνεται η επιστημονική του πρόοδος. Και επειδή κανένας επιστημονικός κλάδος δεν θεμελιώνεται χωρίς φιλοσοφικές, ιδεολογικές και επιστημολογικές προκείμενες, αλλά και αντίστροφα, τα δεδομένα των επιστημών τροφοδότησαν και εξακολουθούν πάντα να τροφοδοτούν τις φιλοσοφικές και ιδεολογικές διαμάχες, η προ-επιστημονική προσέγγιση του χορού αλλά και η εξελικτική αντιμετώπιση του ως αυτόνομου αντικειμένου του επιστητού συνυφάνθηκε με τις ανάλογες κοινωνικο-ιδεολογικές πρακτικές. Στη φιλοσοφία της επιστήμης αφθονούν οι διαφωνίες σχετικά με τη "φύση των επιστημονικών κλάδων", των "μορφών γνώσης" και των αντικειμένων μελέτης. Ωστόσο, είναι σημαντικό να αναγνωρίσουμε την επίδραση αυτής της θεωρητικοποιημένης γνώσης στην αποσαφήνιση εκείνων των παραμέτρων που εμπλέκονται στην ανάπτυξη του χορού ως ιδιαίτερου αντικειμένου του επιστητού και πεδίου μελέτης.

Είναι πλέον κοινός τόπος ότι ο χορός, τουλάχιστον τις πέντε τελευταίες δεκαετίες, παρουσιάζεται ως αντικείμενο πολυεπιστημονικής μελέτης. Γεγονός που κρίνεται ως φυσικό, εφόσον ο χορός, ως παγκόσμια ανθρώπινη δραστηριότητα, κινεί πλέον το ενδιαφέρον μεγάλου φάσματος επιστημών,

φυσικών και κοινωνικών. Από την άλλη πλευρά, είναι γνωστό ότι το ουσιώδες πλαίσιο για την ανάπτυξη ενός γνωστικού αντικειμένου είναι ο προσδιορισμός των εννοιών που κατέχουν κεντρική θέση, η περιγραφή των διαδικασιών που οδηγούν στην κατανόηση του γνωστικού αντικειμένου, καθώς και η καθιέρωση αρχών για την επαλήθευση της γνώσης. Προς την πλευρά αυτή στρέφεται το κείμενο της Μαρίας Κουτσούμπα *Η μελέτη και η έρευνα του χορού* (κεφ. 3), η οποία επιχειρεί τον προσδιορισμό του περιεχομένου του όρου Χορολογία, ως επιστήμης του χορού, και παρουσιάζει τις ποικίλες προσεγγίσεις μελέτης και έρευνας του, διαδικασία μέσα από την οποία αναδεικνύεται το εύρος και η ποικιλία του γνωστικού αυτού αντικειμένου.

Όπως ειπώθηκε παραπάνω, για να αιτιολογηθεί η ύπαρξη κάθε επιστήμης ή επιστημονικού κλάδου απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ύπαρξη θεωρητικών σχημάτων, μεθόδων ανάλυσης και τεχνικών ανάλυσης που να αφορούν αποκλειστικά και μόνο τη συγκεκριμένη επιστήμη ή επιστημονικό κλάδο. Στην επιστήμη του χορού, τη Χορολογία, ένα από τα εργαλεία που αποδεικνύουν το αυθύπαρκτο του επιστημονικού πεδίου είναι η ύπαρξη σημειογραφίας και σημειογραφικών συστημάτων. Η σημειογραφία συνιστά ένα θεμελιώδες εργαλείο απαραίτητο για την επικοινωνία, την εκπαίδευση, την έρευνα και μελέτη στο χορό. Με τον ιδιαίτερο αυτό τομέα, ο οποίος και αποτελεί το θεωρητικό υπόβαθρο αυτού καθαυτού του χορού, ως αυτοτελούς αντικειμένου του επιστητού, ασχολείται η Μαρία Κουτσούμπα στο κείμενό της *Σημειογραφία του χορού. Εισαγωγή στο σύστημα σημειογραφίας κίνησης και χορού του Laban* (κεφ. 4), η οποία επισημαίνει ότι η σημειογραφία του χορού:

α) δίνει τη δυνατότητα για την αρχειοθέτηση, τη διατήρηση και την αναβίωση των χορών, και ως εκ τούτου τη διάδοση της χορευτικής γνώσης

β) συμβάλλει στην κατανόηση της χορευτικής κίνησης και ως εκ τούτου στην αποτελεσματικότερη διδασκαλία και μάθηση του χορού ενώ, παράλληλα,

γ) συνιστά ένα βασικό εργαλείο για την ακαδημαϊκή μελέτη και έρευνα του χορού αφού η γραφή του χορού συνιστά το πρώτο βήμα για την περαιτέρω καταγραφή και ανάλυση της μορφής του χορού, τη σύγκριση, την ερμηνεία κ.ά. μεταξύ διαφορετικών εκτελέσεων του ίδιου χορού ή διαφορετικών χορών κ.ά.

Τα τελευταία χρόνια, παρατηρήθηκαν στην Ελλάδα ποικίλες προσπάθειες επιστημονικής μελέτης του παραδοσιακού χορού, οι οποίες τέθηκαν κάτω από τη σκέπη των κοινωνικών επιστημών και κυρίως λαογραφίας και της κοινωνικής ανθρωπολογίας με θεματικές περιοχές που άπτονται ποικίλων κατευθύνσεων, όπως π.χ. στην προσέγγιση της δομής και λειτουργίας του χορού, στην προσέγγιση των χορευτικών δρωμένων ως προϊόντων της πολιτισμικής κληρονομιάς, στην πολιτική χρήση του χορού και στη διαχείρισή του από τους τοπικούς φορείς, στη σημειολογική και επικοινωνιακή του λειτουργία, στην ανάδειξη του χορού ως εργαλείου της τοπικής κοινότητας που αποσκοπεί στη συγκρότηση ποικίλων ταυτοτήτων (π.χ. εθνοτικής, εθνικής, έμφυλης, ταξικής), ή στην προσέγγισή του υπό τους

όρους της διαπολιτισμικότητας και πολυπολιτισμικότητας κ.ά., οι οποίες οδήγησαν σε ουσιαστικές ανακατατάξεις στην ανάγνωση και προσέγγισή του. Παράλληλα, είδαν το φως της δημοσιότητας μελέτες που ασχολήθηκαν με τη διδασκαλία του παραδοσιακού χορού μέσω των μεθόδων που χρησιμοποιούνται στη διδακτική της Φυσικής Αγωγής, προσαρμοσμένες στο συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο, καθώς και με τη διδασκαλία του παραδοσιακού χορού στο σύγχρονο εκπαιδευτικό πλαίσιο.

Τη διδασκαλία του παραδοσιακού χορού μέσω των μεθόδων που χρησιμοποιούνται στη διδακτική της Φυσικής Αγωγής, διαπραγματεύεται ο Ηλίας Δήμας στο κείμενό του *Μέθοδοι διδασκαλίας* (κεφ. 2), ενώ η Μαρία Κουτσούμπα στο κείμενό της *Η διδασκαλία του ελληνικού παραδοσιακού χορού σε σύγχρονα εκπαιδευτικά πλαίσια* (κεφ. 5), εστιάζοντας στη διάκριση της 'πρώτης' και 'δεύτερης ύπαρξης' του χορού διαχωρίζει τις "παραδοσιακές" διαδικασίες εκμάθησής του από τη διδασκαλία του σε συλλόγους, σχολεία και πανεπιστήμια που έρχεται ως φυσικό επακόλουθο των μετασχηματιστικών διαδικασιών των κοινωνικών δομών, συνοδευόμενη πολλές φορές και από αναβιώσεις και αναπαραστάσεις παραδοσιακών μορφών. Ειδικότερα, η Μαρία Κουτσούμπα επιχειρεί τη διερεύνηση της συμβατότητας της διδασκαλίας του ελληνικού λαϊκού παραδοσιακού χορού στο νέο εκπαιδευτικό πλαίσιο σε συνδιαλλαγή με τη διευκρίνηση των ζητημάτων που σχετίζονται με τη διδασκαλία και τη φύση του παραδοσιακού χορού. Από την άλλη πλευρά, στις σημερινές συνθήκες της κοινωνικής πολυπολιτισμικότητας και ανάγκης επικοινωνίας πέρα από τα κρατικά/εθνικά σύνορα προέχει η διαμόρφωση σχέσεων γόνιμης αλληλεπίδρασης μεταξύ του "εαυτού" και του "άλλου", που προέκυψε σε σχέση με την παρατηρούμενη μετανάστευση στην Ελλάδα, η οποία ήδη από τα τέλη της δεκαετία στου 1980 λειτούργησε ως χώρα εισαγωγής μεταναστών. Είναι γεγονός ότι φαινόμενο της μετανάστευσης που χαρακτήρισε την Ελλάδα, ιδιαίτερα κατά την τελευταία εικοσαετία, επηρέασε και τη φυσιογνωμία της σύστασης του μαθητικού πληθυσμού στη χώρα μας. Αποτέλεσμα αυτού ήταν η υιοθέτηση ποικίλων εκπαιδευτικών μοντέλων με βασικότερο το "διαπολιτισμικό" μοντέλο εκπαίδευσης. Η σημασία του ελληνικού παραδοσιακού χορού στη διαδικασία προσέγγισης και κατανόησης του "άλλου", του "ξένου", βρίσκεται στο επίκεντρο του κειμένου της Μαρίας Κουτσούμπα *Η διδασκαλία του χορού στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης* (κεφ. 5, παράδειγμα 1), όπου επιχειρεί να δείξει τον τρόπο με τον οποίο ο ελληνικός παραδοσιακός χορός μπορεί να συμβάλει στην εφαρμογή του μοντέλου της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στη χώρα μας με βάση τον πολυπολιτισμικό πια χαρακτήρα της ελληνικής κοινωνίας.

Συχνά, στις συζητήσεις για τον παραδοσιακό χορό εμπλέκονται οι έννοιες "παραδοσιακό" και "μοντέρνο", "παλιό" ή "νέο", "αναβιωμένη παράδοση" ή "φολκλορικό", οι οποίες μολονότι έχουν δεδομένες και ξεκάθαρες εννοιολογήσεις, ιδιαίτερα στο πλαίσιο τως τοπικής κοινότητας, εντούτοις, εμφανίζονται διφορούμενες και ρευστές. Έτσι, άλλοτε γεμίζουν με αίσθημα υπερηφάνειας τους ενασχολούμενους με την αναβίωση της παράδοσης και

άλλοτε, μέσα από μία παράσταση με θέμα τον παραδοσιακό χορό, δημιουργούν συναισθήματα καχυποψίας ή απόρριψης, καθώς την αντιμετωπίζουν ως υποδεέστερο θέαμα σε σχέση με τις παραστάσεις του θεατρικού έντεχνου χορού (π.χ. κλασσικού, μοντέρνου, μεταμοντέρνου). Παρά ταύτα, στη σύγχρονη εποχή, που τη χαρακτηρίζουν οι μεγάλες κοινωνικές, οικονομικές και τεχνολογικές εξελίξεις και κυρίως η αστικοποίηση του αγροτικού πληθυσμού, οι αναπαραστάσεις και οι αναβιώσεις των διαφόρων εθίμων του παρελθόντος και της μουσικο-χορευτικής παράδοσης, παρουσιάζουν μεγάλη εξάπλωση. Με τον τομέα αυτό ασχολείται ο Ηλίας Δήμας, στο κείμενό του *Η έννοια του φολκλορισμού και του φολκλορικού χορού* (κεφ. 1), καθώς και στο κείμενό του *Παραδοσιακές και φολκλορικές διαδικασίες* (κεφ. 1).

Η επιστήμη, ως ορθολογική, συστηματική και "αντικειμενική" γνώση, διαμορφώνεται και εξειδικεύεται ανάλογα με τους σκοπούς που επιδιώκει και τα μέσα που χρησιμοποιεί προκειμένου να επιτύχει αυτούς τους σκοπούς. Επειδή η επιστήμη αναφέρεται πάντοτε στην εμπειρία (πράξη/πρακτική), δε νοείται επιστημονική γνώση χωρίς την άμεση ή έμμεση αναφορά στα γεγονότα. Έτσι, επιστημονική γνώση θεωρείται εκείνη που προκύπτει από τη συστηματική και αντικειμενική μελέτη των εμπειρικών φαινομένων και από το σύνολο των γνώσεων που προκύπτουν από αυτή. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι επιστήμη σημαίνει αναζήτηση και γνώση των αιτιών ενός φαινομένου και των νόμων που διέπουν μία κατηγορία φαινομένων ή μία περιοχή της πραγματικότητας. Ωστόσο, πώς είναι δυνατόν να αναζητηθεί η γνώση και η αιτία ενός φαινομένου χωρίς την περιγραφή και ανάλυση της μορφής του συγκεκριμένου φαινομένου?

Ο χορός είναι πρωτίστως *μορφή*. Συνεπώς, το βασικότερο και πρωταρχικό στοιχείο διατύπωσης του ορισμού του -δηλαδή του βασικού ερωτήματος "τι είναι χορός", καθώς και της ολιστικής του προσέγγισης, ως ξεχωριστού επιστημονικού κλάδου- αποτελούν οι τυπικοί κανόνες δόμησης των μορφο-συντακτικών του ιδιοτήτων, ο συνδυασμός των οποίων προσδιορίζει τις διακριτές διαφορές του σε σχέση με τις άλλες μορφές ή συστήματα κίνησης που συναντώνται στις ποικίλες άλλες, καθημερινές ή όχι, κινητικές ανθρώπινες δραστηριότητες. Πρωτογενώς, λοιπόν, και ανεξάρτητα από τους λόγους ή τρόπους γένεσης και δημιουργίας του, της σύνδεσής του με το κοινωνικό περιβάλλον, του νοήματός του, την αντιμετώπισή του ως "ενσωματωμένη πράξη" ή ως "ενσωματωμένη εμπειρία" με βάση την έμφυλη κατηγορία και τις βιολογικό-ψυχολογικό-βιωματικές ή επικοινωνιακές του διαστάσεις, το σημαντικότερο ρόλο στην απάντηση του ερωτήματος "τι είναι χορός", προκύπτει βασικά σε απόλυτη συνάρτηση με τα συμπλέγματα των συστατικών στοιχείων ή της υλικο-τεχνικής του βάσης, που οριοθετεί τους κανόνες της χορευτικότητας ή της χορευτικής εκφραστικότητας των κινήσεων του ανθρώπου (με τους τιθέμενους και αποδεκτούς, στην ιστορικότητά τους, όρους των αντίστοιχων κοινωνιών) προσδιορίζοντας την διαφορετικότητά τους σε σχέση με όλες τις άλλες ανθρώπινες κινήσεις. Με τον τομέα αυτό ασχολείται η Βασιλική Τυροβολά στο κείμενό της *Φορμαλισμός και Μορφολογία*.

Η εννοιολογική οπτική και η μεθοδολογική χρήση τους στην προσέγγιση και την ανάλυση της μορφής του χορού (κεφ. 6). Συγκεκριμένα, σκοπός του κεφαλαίου αυτού είναι η παρουσίαση της πολυσημίας του όρου φορμαλισμός, ως όρου της σύγχρονης φιλοσοφικής γλώσσας και της αισθητικής, καθώς και της μορφολογικής μεθόδου στη μελέτη του χορού. Ειδικότερα, με αναφορά στις έννοιες *μορφή*, *δομή* και *ύφος*, επιχειρείται η αποτίμηση των βασικότερων θεωρητικών αναζητήσεων που κυριάρχησαν στο φιλοσοφικό και αισθητικό στοχασμό κατά τις τέσσερις τελευταίες δεκαετίες, τόσο στο πλαίσιο της σύγχρονης φιλοσοφίας και της τέχνης όσο και στο πλαίσιο των προσεγγίσεων του χορού, εκλαμβάνοντάς τον ως πολιτισμικό προϊόν και ως είδος τέχνης.

Η αντιμετώπιση του χορού ως είδος τέχνης εντάσσεται στο πλαίσιο της Αισθητικής, ως επιστήμης της Τέχνης. Ωστόσο, μολονότι η Αισθητική έχει απασχολήσει ήδη από τον 18^ο με 19^ο αιώνα πολλούς θεωρητικούς της τέχνης, οι οποίοι υποστήριζαν τις αισθητικές θεωρίες τους με πλήθος παραδειγμάτων από διάφορα είδη της, όπως π.χ. την ποίηση, τη λογοτεχνία, τη ζωγραφική, τη γλυπτική, τη μουσική κ.ά, συγκριτικά, τα παραδείγματα για το χορό είναι φειδωλά. Αυτό, βέβαια, δεν είναι άμοιρο των δυαρχικών ιδεαλιστικών φιλοσοφικών θεωριών, αρχής γενομένης από τον Πλάτωνα, οι οποίες επέδρασαν καθοριστικά και στη φιλοσοφική αντίληψη για το χορό ως τέχνη και σφράγισαν ανεξίτηλα τους τρόπους της αισθητικής του προσέγγισης όλη τη μετέπειτα περίοδο. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο Πλάτωνας δημιούργησε το φιλοσοφικό κώδικα με τον οποίο επικοινωνήσαν μεταξύ τους όλοι οι λαοί της Ευρώπης. Ο κώδικας αυτός μεταφράστηκε, ερμηνεύτηκε, μεταποιήθηκε και αποδομήθηκε στη φιλοσοφική νεωτερικότητα, αλλά παρά τις ιστορικές του μεταμορφώσεις, παρέμεινε το βασικό εννοιολογικό σχήμα της ευρωπαϊκής ορθολογικότητας (Μαρκής, 1996). Στο πλαίσιο αυτής της ευρωπαϊκής ορθολογικότητας αναπτύχθηκε η Αισθητική καθώς και η Αισθητική του χορού, που αποτελούν τα πεδία διαπραγμάτευσης του κειμένου της Βασιλικής Τυροβολά *Τέχνη και Αισθητική. Η Αισθητική και η Τέχνη του Χορού* (κεφ. 7).

Βασικός στόχος αυτού του βιβλίου είναι η υπογράμμιση του ρόλου των πολλαπλών προσεγγίσεων του χορού και ιδιαίτερα του ελληνικού παραδοσιακού χορού, ως βασικών μεθοδολογικών αρχών της παιδαγωγικής σκέψης και πράξης σε ένα κόσμο πλουραλιστικό, αλλά και αντιφατικό. Είναι κοινός τόπος ότι η πραγματικότητα δεν είναι ενιαία ούτε έχει ουσιοκρατικό χαρακτήρα. Αντίθετα, κατασκευάζεται και ερμηνεύεται γεγονός που σημαίνει ότι στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας πρέπει να εκφράζεται αυτός ο πλουραλισμός των απόψεων. Η έννοια και η πράξη των ποικίλων προσεγγίσεων του χορού καθώς και της διεπιστημονικότητας ανήκουν στις βασικές διαστάσεις του κοινωνικού και παιδαγωγικού ρόλου ενός Πανεπιστημιακού Τμήματος και συγκεκριμένα, του Τμήματος Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού, του Πανεπιστημίου Αθηνών. Η βασική αξίωση στην προσφορά της γνώσης σχετικά με το χορό και ιδιαίτερα, με τον παραδοσιακό χορό μέσα από τα συγκεκριμένα κείμενα συνιστά το βασικό μεθοδολογικό πλαίσιο της προώθησης μιας ανοικτής, μη δογματικής σκέψης.

Οι πολλαπλές προσεγγίσεις υπό τους όρους των διαφορετικών ερωτημάτων και των διαφορετικών μεθόδων παρουσιάζονται ως ευκαιρία αναστοχασμού της γνώσης και ως δυνατότητες διεύρυνσής της και μπορούν να συμβάλλουν στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των φοιτητών μας.

Βρισκόμαστε στην αρχή ενός νέου αιώνα που σημαίνει ότι η αρχή είναι η ευκαιρία για αναδρομή στο παρελθόν, διαπίστωση της κατάστασης στο παρόν και στοχασμό για το μέλλον. Η αποδοχή ότι ο ελληνικός πολιτισμός και ιδιαίτερα ο ελληνικός χορός αποτελεί συνισταμένη τριών βασικών δυνάμεων, δηλαδή τέχνης, επιστήμης και κοινωνίας, φαίνεται να ερμηνεύει περιόδους ακμής στο παρελθόν, να αποτελεί στοιχείο διαλόγου στο παρόν και να δημιουργεί στόχο για το μέλλον. Τα κείμενα αυτού του βιβλίου ευελπιστούμε ότι αποτελούν σημεία σύζευξης και συνύπαρξης της Τέχνης του Εφικτού, της Επιστήμης της Πράξης και της Κοινωνίας με σημείο αναφοράς το χορό και, ιδιαίτερα, τον ελληνικό παραδοσιακό χορό.

Δεκέμβριος, 2010